

ЯКОВЕНКО Р. В.

ЛЕКЦІЯ № 11

з курсу

**ОСНОВИ
ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ**

для студентів інженерно-технічних спеціальностей

м. Кропивницький – 2018

УДК 330.101(075)

ББК 65.01я73

Я47

Затверджено на засіданні кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики. Протокол від 12 вересня 2018 року № 2.

© Р.В. Яковенко, 2018.

© ЦНТУ, 2018.

Тема 11. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ПРИБУТОК ТА ЗАРОБІТНА ПЛАТА

ЗМІСТ

1. Підприємництво, його види.
2. Принципи підприємницької діяльності.
3. Витрати виробництва.
4. Прибуток, його види.
5. Форми й системи заробітної плати.
6. Загальна характеристика ринкових моделей.

1. Підприємництво, його види

Підприємництво являє собою самостійну ініціативу і є законною, систематичною, новаторською, ризикованою діяльністю з виробництва продукції, виконання робіт, торгівлі з метою отримання прибутку та задоволення суспільних потреб.

Властива підприємництву функція нововведення – стосується діяльності з пошуку і створення нових можливостей, творча руйнація стереотипів, що характеризується певними принципами і методами, дає підстави для здійснення підприємницької діяльності в різних організаційних структурах, в тому числі й державних.

Інноваційне підприємництво суттєво відрізняється від підприємництва **класичного**, яке полягає в оцінці наявних ресурсів та прагненні максимізувати віддачу від них (отримати максимально можливий розмір прибутку).

В залежності від характеру та спрямування діяльності розрізняють такі види підприємництва: інноваційне, ринкове підприємництво або арбітражування, та франчайзинг.

Інноваційне підприємництво – це підприємницька діяльність, що здійснюється на основі комерційного використання нововведень та є одним із джерел науково-технічного прогресу. Розвитку інноваційного підприємництва значною мірою сприяють розгалуженість та рівень розвитку інноваційних банків і фондів, які є базою первинного кредитування вищезазначених підприємств.

Ринкове підприємництво (арбітражування) – це підприємницька діяльність, що спрямована на отримання прибутку за рахунок різниці між ціною закупівлі і продажу товарів та послуг. Арбітражування найбільш поширене, насамперед, у торгівлі та на фінансових ринках.

Франчайзинг – це підприємницька діяльність, яка здійснюється на основі ліцензії відомої фірми. При цьому підприємство, що працює за напрямом франчайзингу, отримує право на продаж товарів та ведення виробництва з використанням торговельної марки даної фірми.

Підприємницькі структури розподіляють за такими ознаками: **економічним призначенням** – виробництво засобів виробництва, предметів споживання, ідей та послуг, духовно-культурне виробництво;

масштабами виробництва – індивідуальні, серійні, масові;
рівнем спеціалізації – спеціалізовані, універсальні, змішані;
кількістю персоналу – малі, середні, великі;
галузями виробництва – промислові, будівельні тощо;
сферами виробництва – виробничі й невиробничі;
новими формами господарювання – фірми, контори, бюро, групи, агентства, біржі, фонди тощо.

2. Принципи підприємницької діяльності

Підприємницька діяльність ґрунтується на таких основних принципах:

- **Економічна свобода**, що передбачає вільний вибір діяльності, залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян, самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів виготовленої продукції.

- **Економічна зацікавленість**. Головною рушійною силою підприємницької діяльності є **інтерес**. Підприємець працює заради збільшення власних доходів і його активність тим вища, чим більшим є обсяг очікуваної вигоди.

- **Економічна відповідальність**. Даний принцип передбачає те, що суб'єкти підприємництва в разі невдачі відшкодовують всі збитки особам, з якими вони мають ділові стосунки, і несуть майнову та іншу визначену законом відповідальність.

- **Принцип еквівалентності обміну**. Підприємництво може розвиватись лише в умовах еквівалентності обміну. Тобто, коли результат виробництва та прибутки, які він приносить, виправдовують витрати на його продукування.

- **Принцип порівняльних переваг**, що полягає в можливості альтернативного використання ресурсів для отримання різних розмірів прибутку. Мета підприємця – визначити таку комбінацію доступних ресурсів, яка принесе йому найбільший прибуток.

- **Ризикованість**. Підприємницький ризик – це можливість втрати ресурсів чи неотримання доходів, що не можуть бути покриті за рахунок наявних на певний момент коштів. В той же час ризик може бути для підприємця джерелом прибутку.

- **Конкуренція**. В сучасному розумінні конкуренцію трактують як суперництво, боротьбу за досягнення результатів. Конкуренція виступає як особливий тип взаємовідносин між ринковими агентами, що характеризується постійним пришвидшенням процесу оновлення в усіх сферах відтворювального процесу, прагненням першим досягти успіху.

- **Ринковість**. Ринок являє собою сукупність відносин між господарськими одиницями та споживачами, що виступають як продавці й покупці. Їх мета – взаємодія попиту і пропозиції на конкретні групи товарів.

- Принцип застосування інжинірингу. **Інжиніринг** – це надання інженерно-консультаційних послуг щодо створення виробничих підприємств, об'єктів економічної інфраструктури та товаропросування, експлуатації устаткування і реалізації готової продукції, що надаються на комерційній основі.

- **Принцип переважання малого підприємництва**, який гарантує розвиток та збереження ефективної конкуренції. Юридично, до малих належать підприємства з чисельністю працівників від 15 до 200 осіб, в залежності від галузі та виду діяльності. Притаманною рисою малого підприємництва є швидка обіговість коштів, а на цій основі – можливість його швидкого технічного переозброєння.

3. Витрати виробництва

Економічні витрати підприємства – це платежі, які здійснює фірма в процесі придбання та використання ресурсів для виробництва та реалізації своєї продукції.

Витрати фірми можуть бути **явними** (зовнішніми) або **неявними** (внутрішніми), в залежності від використання ресурсів, що належать різним власникам.

Існує наступна класифікація витрат виробництва:

Постійні витрати (ПВ) – розмір яких не залежить від обсягів виробництва продукції. Вони потребують оплати навіть тоді, коли фірма не працює. Наприклад: заробітна плата керівництва, комунальні платежі.

Змінні витрати (ЗВ) – це витрати, які змінюються в залежності від обсягу виробництва. Наприклад: витрати на сировину, матеріали, паливо, транспортування, заробітну плату тощо.

В *довгостроковому* періоді всі витрати виробництва є змінними. Тому короткостроковий період – це термін, протягом якого можна змінити лише деякі групи витрат та виробничих ресурсів. Для кожного підприємства довгостроковий період є різним. Тому коротко-, та довгострокові періоди – категорії не часові, а економічні.

Сукупні (валові) витрати – це сума постійних і змінних витрат при кожному з обсягів виробництва.

$$\mathbf{ВВ\ (СВ) = ПВ + ЗВ}$$

Середні постійні витрати (СПВ) розраховують як співвідношення постійних витрат та обсягу виробленої продукції.

ПВ

$$\mathbf{СПВ = \frac{\quad}{\quad}}$$

Обсяг вир-ва

Середні змінні витрати (СЗВ) обчислюються як відношення загальних витрат до обсягу виробленої продукції

$$\text{СЗВ} = \frac{\text{ЗВ}}{\text{Обсяг вир-ва}}$$

Середні валові (сукупні) витрати – це співвідношення валових витрат до обсягу виготовленої продукції.

$$\text{СВВ} = \frac{\text{ВВ}}{\text{Обсяг вир-ва}} = \frac{\text{ПВ} + \text{ЗВ}}{\text{Обсяг вир-ва}} = \frac{\text{ПВ}}{\text{ОВ}} + \frac{\text{ЗВ}}{\text{ОВ}}$$

Граничні витрати – це додаткові витрати пов'язані з випуском ще однієї одиниці продукції.

$$\text{ГВ} = \frac{\text{Зміна ВВ}}{\text{Зміна Обсягу вир-ва}}$$

Таблиця 1. Приклад розрахунку витрат виробництва

ОВ	ПВ	ЗВ	ВВ	СПВ	СЗВ	СВВ	ГВ
0	60	0	60	-	-	-	-
1	60	40	100	60	40	100	40
2	60	75	135	30	37.5	67.5	35
3	60	105	165	20	35	55	30

4. Прибуток, його види

Прибуток є головною метою діяльності підприємства, який відображає співвідношення між загальною виручкою (доходом, виторгом) та витратами виробництва.

$$\text{П заг.} = \text{Д} - \text{В}$$

Розрізняють три види прибутку:

Нормальний прибуток – це мінімальна плата яку отримує носій підприємницьких здібностей (підприємець). Як правило, підприємницький дохід прийнято вважати елементом витрат. Якщо цей розмір не забезпечено, підприємець переорієнтовує свої зусилля на отримання заробітної плати.

Економічний прибуток – це різниця між ринковою ціною реалізованої продукції та усіма витратами на виробництво продукції (явними та неявними), враховуючи нормальний прибуток.

$$П \text{ екон.} = Д - ВВ$$

При розрахунку **бухгалтерського прибутку** співвідносяться лише загальний виторг фірми з обсягом явних (зовнішніх) витрат.

$$П \text{ бухг.} = Д - ЯВ$$

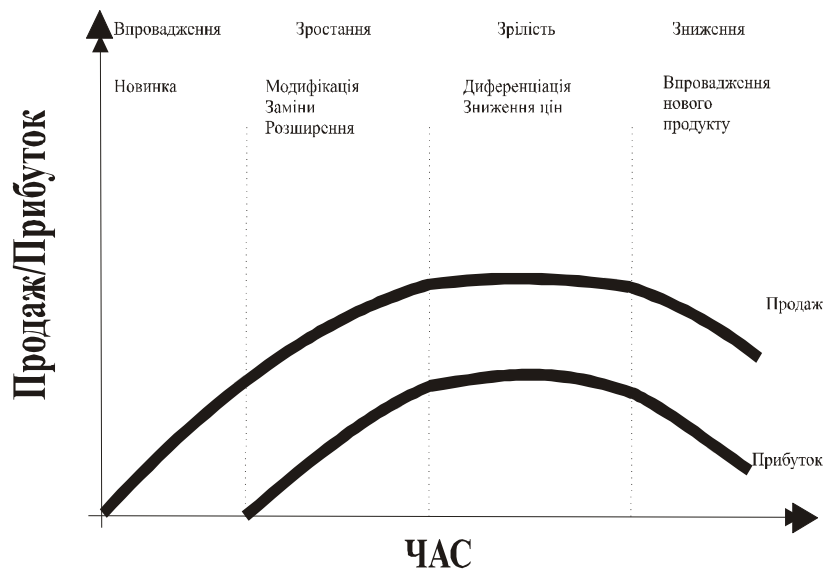

Рис. 1. Життєвий цикл товару

Як показують прикладні маркетингові дослідження, найвищі темпи зростання прибутку відбуваються в період зростання товару, а найбільші обсяги прибутку отримуються в період зрілості. Процес впровадження характеризується безприбутковістю, а фаза зниження – суттєвими спадами прибутковості.

5. Форми й системи заробітної плати

Заробітна плата – це ціна використання робочої сили або економічного ресурсу „праця”. Розрізняють номінальну та реальну з/п.

Номінальна – це сума грошей, яку отримує робітник за свою роботу.

Реальна з/п визначається обсягом товарів і послуг, які можна придбати за номінальну з/п за існуючого рівня цін.

$$\text{Реальна з/п} = \frac{\text{Номінальна з/п}}{\text{Індекс цін}}$$

В усьому світі застосовують 2 основні форми з/п: погодинну і відрядну.

Погодинна з/п – це плата за кількість праці розрахованої у годинах, вона виплачується шляхом множення кількості відпрацьованих годин на погодинну ставку з/п, яка визначається попитом і пропозицією на ринку праці.

Відрядна (поштучна) з/п залежить від кількості виробленого продукту. Розраховується як добуток обсягу виконаної роботи та ціною за виробництво одиниці продукції. Відрядна система вважається більш прогресивною, оскільки вона заохочує робітника до підвищення продуктивності праці.

Крім *форм* заробітної плати, розрізняють *системи* з/п, які формуються шляхом комбінування форм з/п з методами організації праці.

Однією з найпоширеніших є тарифна система, при якій розмір з/п визначається тарифним розрядом (розряди утворюють тарифну сітку) і тарифним коефіцієнтом, який визначає різницю в оплаті праці працівників однієї спеціальності але різної кваліфікації.

Одним із варіантів тарифної системи є **аналітична оцінка робочих місць**. Вона передбачає встановлення тарифної сітки не за рівень кваліфікації робітників, а залежно відносної складності робіт.

Відрядно-регресивна система передбачає поступове зниження розцінок за кожну додаткову понад норми одиницю продукції з метою підвищення якості виробленої продукції і є типовою для ринкової економіки.

Відрядно-прогресивна система – з/п ставиться у прогресивну залежність від перевиконання норм виробітку.

Преміальні системи – за яких премії виплачуються за неухильне дотримання технології, безаварійну роботу, якість продукції, стаж тощо.

Акордна та акордно-преміальна системи. Їх суть полягає в тому, що колективу робітників пропонується обсяг роботи, термін виконання і фонд зарплати. При цьому замовника не цікавить, скільки робітників будуть працювати.

Система „участі у прибутках” передбачає створення преміального фонду за рахунок заздалегідь встановленої частки прибутку фірми. Сенс

впровадження даної системи у тому, що з/п ставиться в залежність від результатів виробничої діяльності фірми.

6. Загальна характеристика ринкових моделей

Існує 4 види моделей ринку. Всі вони, за виключенням першої, мають вигляд ринків недосконалої конкуренції, що суттєво ускладнює моделювання та аналіз ринкової поведінки.

На відміну від поширеної думки щодо негативного ставлення до монополій, найнебезпечнішим явищем для певного ринкового сектору, як правило, стає його олігополізація. Справа у тому, що відстежити картельну домовленість олігополістів набагато складніше ніж встановити державний контроль над монополією.

Характерні риси	Моделі ринку			
	Чиста конкуренція	Монопольна конкуренція	Олігополія	Чиста монополія
1. Кількість фірм	Дуже багато	Багато	Декілька	Одна
2. Тип товару	Стандартизований	Диференційований	Стандартизований або диференційований	Унікальний, немає близьких заміників
3. Контроль над цінами	Відсутній	Дуже незначний	Обмежений взаємозалежністю, значний при таємній змові	Значний
4. Умови входження до галузі	Жодних перепон	Відносно легкі	Серйозні перешкоди	Входження заблоковане
5. Нецінова конкуренція	Відсутня	Значна	Значна за умови диференціації продукту	Реклама, зв'язки з громадськими організаціями
Приклади	Сільське господарство	Роздрібна торгівля, виробництво одягу	Виробництво сталі, автомобілів	Місцеві підприємства комунальних послуг

Рис. 2. Характеристика ринкових моделей

Література:

1. *Яковенко Р. В.* Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
2. *Яковенко Р. В.* Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. *Яковенко Р. В.* Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. *Яковенко Р. В.* Робоча програма дисципліни „Основи економічної теорії” для студентів денної та заочної форми навчання за галуззю знань 13 „Механічна інженерія”, спеціальностей 131 „Прикладна механіка”, 133 „Галузеве машинобудування”, 274 „Автомобільний транспорт”, 192 „Будівництво та цивільна інженерія” / Р. В. Яковенко, Г. К. Волчкова. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 36 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6986/1/200pdf.PDF>.
5. *Яковенко Р. В.* Основи економічної теорії для технічних спеціальностей : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кропивницький : КНТУ, 2016. – 50 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6135/1/konsp16.PDF>.
6. *Яковенко Р. В.* Економічна теорія : конспект лекцій. Частина перша. / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 68 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6171/1/konspek1.PDF>.
7. *Яковенко Р. В.* Економічна теорія : конспект лекцій. Частина друга. / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 80 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6172/1/konspek2.PDF>.
8. *Яковенко Р. В.* Основи економічної теорії для студентів юридичного факультету : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КІРУЕ, 2016. – 50 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6419/1/konsUF.PDF>.
9. *Яковенко Р. В.* Економічна теорія : опорний конспект лекцій для студентів спеціальностей „Менеджмент” та „Міжнародні економічні відносини” / Роман Яковенко. – Кропивницький: КНТУ, 2016. – 72 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6168/1/Konspekt16O.PDF>.
10. *Яковенко Р. В.* Наукова робота студентів : методичні поради та рекомендації / Роман Яковенко. – Кіровоград : „ПіК”, 2009. – 40 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6104/1/nrsss17.PDF>.
11. *Яковенко Р. В.* Тести для контролю знань з навчальної дисципліни „Економічна теорія” / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : КНТУ,

20016. – 17 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6318/1/test16pdf.PDF>.

12. Яковенко Р. В. Тести для контролю знань з навчальної дисципліни „Основи економічної теорії” для технічних спеціальностей / Р. В. Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2011. – 24 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6319/1/test16teh.PDF>.

13. Яковенко Р. В. Економічна теорія : зразки практичних розрахункових робіт / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 22 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6424/1/zrazki.PDF>.

14. Яковенко Р. В. Актуальна тематика наукових досліджень студентів / Роман Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 5 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7097/1/256pddd.PDF>.

15. Яковенко Р. В. Питання до заліку з дисципліни „Основи економічної теорії” для студентів денної та заочної форми навчання / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 4 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6989/1/203pdf.PDF>.

16. Яковенко Р. В. Вопросы для зачёта/экзамена по курсу «Основы экономической теории» в 2017-2018 учебном году для иностранных студентов / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 4 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7096/1/255pdf.PDF>.

17. Яковенко Р. В. Активізація контролю знань з паралельного вивчення економіки та англійської мови / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 8 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7414/1/301pdf.PDF>.

18. Яковенко Р. В. Допоміжна частина з паралельного вивчення економіки та англійської мови / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 11 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7415/1/302pdf.PDF>.

19. Яковенко Р. В. Економічні категорії, економічні показники та економічні закони : навчальний посібник з курсу «Основи економічної теорії» для технічних спеціальностей / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 20 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7416/1/303pdf.PDF>.

20. Яковенко Р. В. Анотація курсу „Основи економічної теорії” для технічних спеціальностей / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 7 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7394/1/293pdf.PDF>.

21. Яковенко Р. В. Бюджет і бюджетний устрій України : лекція і контрольні тести для перепідготовки та підвищення кваліфікації / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 11 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7418/1/305pdf.PDF>.

22. Яковенко Р. В. Місце категорій „людина” і „народонаселення” в системі сучасних соціально-економічних відносин / Роман Яковенко // Актуальні проблеми економіки. – К. : Національна академія управління. – 2006. – № 1 (55). – С. 11–20.

23. Яковенко Р. Соціально-економічний механізм впливу на демографічні процеси на мікрорівні / Роман Яковенко // Зб. наук. праць Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – К. : Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – 2007. – Вип. 52. – С. 49–55.

24. Yakovenko R. V. Micro-level of socio-economic mechanism of impact on the demographic processes / Roman V. Yakovenko // Nauka i Studia. – Przemysl : Sp. z o.o. „Nauka i Studia”. – 2014. – NR 20 (130). – P. 66–71.

25. Яковенко Р. В. Сутність та класифікація демографічних ризиків на мікрорівні підприємства / Роман Яковенко // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. [„Динаміка наукових досліджень ’2005”]. (Дніпропетровськ, 20-30 червня 2005 р.). – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – Т. 21 : Економічна теорія. – С. 75–78.

26. Яковенко Р. В. Теоретико-економічне підґрунтя реалізації завдань демографічної політики на макро- та мікрорівні / Роман Яковенко // Materials of final international scientifically-practical conference [„The Science: theory and practice”]. (Прага, Чехія, 20 липня – 5 серпня 2005 р.). – Praha : Publishing House „Education and Science” s.r.o. ; Prague, Czechia – Dnepropetrovsk, Ukraine – Belgorod, Russia, 2005. – Vol 10 : Economic sciences. – С. 96–104.

27. Яковенко Р. В. Державне регулювання підприємництва в Україні / Р. В. Яковенко, Д. Д. Снастіна // Матеріали за 6-а міжнародна практична конференція [„Новини за модерна наука – 2010”]. (Софія, Болгарія, 17-25 травня 2010 р.). – Софія : „Бял ГРАД-БГ” ООД, 2010. – Том 11 : Економіки. Державна адміністрація. – С. 66–69.

28. Яковенко Р. В. Проблеми формування середнього класу в Україні / Р. В. Яковенко, В. Ю. Соловійова // Економічні перспективи підприємництва в Україні : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції. 27-28 жовтня 2016 р., м. Ірпінь. – Т 2. – Ірпінь : УДФСУ, 2016. – С. 55–59.

29. Yakovenko R. V. Socio-economic mechanism of impact on the demographic processes at a micro-level / Roman V. Yakovenko // Actual Problems of Economy and Business : Abstracts of the Materials of [All-Ukrainian](#) Scientific Conference of November 22, 2016. – Central Ukrainian National Technical University. – Kropyvnytskyu : Publications Unit of CUNTU, 2016. – P. 71–74.

30. Яковенко Р. В. Економічна безпека підприємства : теоретичні аспекти та механізми реалізації / Р. В. Яковенко, В. Л. Позняк // Людина і праця в економіці регіону : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 31 жовтня 2016 р. (Частина 1: Актуальні проблеми соціально-трудова відносин). – Кропивницький : РВЛ ЦНТУ, 2016. – С. 219–221.

31. *Яковенко Р. В.* Демографічні аспекти економічної діяльності домогосподарств / Р. В. Яковенко // Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 19-20 вересня 2017 р. – Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2017. – С. 187–188.
32. *Яковенко Р. В.* Проблеми розвитку інноваційного підприємництва в Україні / Р. В. Яковенко, М. О. Кобець // Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції [Економічні перспективи підприємництва в Україні], (26–27 жовтня 2017 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. Ч. 1. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. – С. 417–419.
33. *Яковенко Р. В.* Проблеми розвитку домогосподарств та сімейного бізнесу / Р. В. Яковенко, Ю. О. Придибайло // Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції [Економічні перспективи підприємництва в Україні], (26–27 жовтня 2017 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. Ч. 1. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. – С. 419–421.
34. *Головатій В. І.* Інноваційні технології управління персоналом / В. І. Головатій, Р. В. Яковенко // Пріоритети розвитку підприємств у XXI столітті : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 29 листопада 2017 р. – Кропивницький : РВЛ ЦНТУ, 2017. – С. 154–156.
35. *Велігіна І. О.* Інноваційна діяльність України : проблеми та перспективи / І. О. Велігіна, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2011. – Вип. 4. – С. 135–140.
36. *Ричкова Д. С.* Економічна політика підприємства / Д. С. Ричкова, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2011. – Вип. 4. – С. 183–190.
37. *Яковенко Р. В.* Інноваційна діяльність в Україні : актуальні проблеми та шляхи їх подолання / Р. В. Яковенко, А. М. Чернега // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2012. – Вип. 5. – С. 43–53.
38. *Яковенко Р. В.* Агропромисловий комплекс та сільськогосподарська політика сучасної України / Р. В. Яковенко, В. В. Косенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2014. – Вип. 7. – С. 26–42.
39. *Киглюк А. П.* Проблеми розвитку підприємництва і малого бізнесу в Україні / А. П. Киглюк, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : видавець Лисенко В. Ф. – 2015. – Вип. 8. – С. 23–28.
40. *Яковенко Р. В.* Людський потенціал та економічна роль людини [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2017/09/08/ljudskii-potentsial-ta-ekonomichna-rol-ljudini>. – Назва з титул. Екрану.

41. *Яковенко Р. В.* Мікрорівень соціально-економічного впливу на демографічні процеси [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=3864>. – Назва з титул. Екрану.
42. *Яковенко Р.* Демографічні ризики на мікрорівні [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://rk.kr.ua/demografichni-riziki-na-mikrorivni>. – Назва з титул. Екрану.
43. *Яковенко Р. В.* Творча діяльність та еволюція економічної мотивації в системі відтворення людського потенціалу [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://rk.kr.ua/tvorcha-dijalnist-ta-evoljutsija-ekonomichnoi-motivatsii-v-sistemi-vidtvorennja-ljudskogo-potentsialu>. – Назва з титул. екрану.
44. *Яковенко Р.* Економічна роль інформації. Інформаційний потенціал національної економіки [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://rk.kr.ua/ekonomichna-rol-informatsii-informatsiini-potentsial-natsionalnoi-ekonomiki>. – Назва з титул. Екрану.
45. *Яковенко Р. В.* Принципи підприємницької діяльності [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/06/10/printsipi-pidpriemnitskoi-dijalnosti>. – Назва з титул. Екрану.
46. *Яковенко Р. В.* Підприємництво як економічний та психологічний феномен [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/06/09/pidpriemnitstvo-jak-ekonomichnii-ta-psihologichnii-fenomen>. – Назва з титул. Екрану.
47. *Яковенко Р. В.* Сутність та типологія підприємницьких стратегій [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=8498>. – Назва з титул. Екрану.
48. *Яковенко Р. В.* Підприємницьке середовище [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=8502>. – Назва з титул. Екрану.
49. *Яковенко Р. В.* Необхідність ринкового дослідження та маркетинг [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/06/21/neobhidnist-rinkovogo-doslidzhennja-ta-marketing>. – Назва з титул. Екрану.
50. *Yakovenko R. V.* How to impact on the demographic processes at a micro-level [Електронний ресурс] / R. V. Yakovenko. – Режим доступу : <http://www.balpress.info/?p=428>. – Назва з титул. екрану.